

TÜRKİYE’DEKİ ASKF YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN YÖNETİME KATILMADAKİ AMAÇ-BEKLENTİ VE BEKLENTİLERİNİ GERÇEKLEŞTİREBİLME DURUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Oğuzhan ZİREK* Bilal ÇOBAN** Hüseyin Çağdaş BATMAZ***

Öz

Bu araştırmada, Amatör Spor Kulüpleri Federasyonu (ASKF) ve onun üst kuruluşu olan Türkiye Amatör Spor Kulüpleri Konfederasyonu (TASKK), spor alanında hizmet vermekte olan sivil toplum örgütleri (STÖ) olduğundan, sivil toplum ve sivil toplum örgütü hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca, yönetim, yönetim bilimi, yönetime katılma, demokratik yönetim ve katılım sorunu ile ilgili literatür bilgileri ışığında, kamu ve özel spor kuruluşları hakkında da genel bilgiler verilmiştir. Spor yönetimi alanındaki gelişimi sağlamak, değişim ve gelişime katkıda bulunmak ve spor alanında, “yönetime katılma” katılma amacıyla olduğu söylenebilecek olan gönüllü spor birlikleri ve bu birlikler içinde de ASKF, önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada, Amatör Spor Kulüpleri Federasyonu Yönetim Kurulu Üyelerinin, Yönetime Katılmadaki amaçları, beklentileri ve bu beklentilerini gerçekleştirilme düzeyleri araştırılmıştır. Tarama modeli ile yürütülen bu araştırmada, veriler, anket yöntemi ile elde edilmiş ve toplam 459 anket değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın evreni, Türkiye’nin 74 ilindeki Amatör Spor Kulüpleri Federasyonu Yönetim Kurulu Üyeleridir. Araştırmanın örneklemini ise, evrenin tamamıdır. İstatistiksel analizler sonucunda, anketin KMO değeri 0,85; Barlett testi 9416,078 ve Crombach Alpha güvenlik katsayısı da 0,89 olarak hesaplanmıştır.

Anahtar Kelimeler: TASKK, ASKF, Spor, Yönetime Katılma, Sivil Toplum Örgütü

EVALUATING THE AIMS-EXPECTATIONS OF THE MEMBERS OF ASKF IN TURKEY IN TAKING PART IN GOVERNING AND THE SITUATION OF REALIZING THEIR EXPECTATIONS

Abstract

In this study, information about civilian society and non-governmental organization (NGO) is given because Federation of Amateur Sports Clubs (ASKF) and its upper foundation called Confederation of Turkish Amateur Sports Clubs (TASKK) are non-governmental organizations (NGO) working for sports. Also in the light of concepts – such as administration, democratic administration – general information about public and private sports organizations is given. Volunteer sports unions and among them ASKF help sports administration develop and improve and expectations of Administrative Committee Members of Federation of Amateur Sports Clubs and rate of its realization are studied. In the research which was applied by scanning model, data is collected by public survey and in total 459 surveys were evaluated. The basis of study is Administrative Committee Members of Federation of Amateur Sports Clubs in 74 cities. After statistical analysis, KMO value of survey is calculated as 0.85; Barlett test as 9416,078 and Crombach Alpha security coefficient as 0.89.

Key Words: TASKK, ASKF, Sport, Participation to Administration, Non-Governmental Organization

1. GİRİŞ

Yönetim Bilimi, politik iktidarın emri altında, devlet ve yerel yönetim kuruluşlarının organlarını oluşturan teşkilatların yapısını ve çalışmalarını açıklamaya ve tanımlamaya yarayan sosyal bilimlerin bir kolu olarak tanımlanmaktadır (Tortop ve Diğerleri, 1993:148). Yönetimin birçok tanımı yapılmıştır. Yönetim, bir teşkilatta, önceden belirlenmiş amaçları gerçekleştirecek işleri yapmak için bir araya getirilen insan gücünü ve diğer kaynakları teşkilatlandırıp eş güdümlenerek eyleme geçirme süreci olarak tanımlanmaktadır (Başaran,

* Okul Müdür Yardımcısı, Mehmet Akif Ersoy Anadolu Lisesi, oguzhanzirek@gmail.com

** Doç. Dr. Fırat Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, bcoban@firat.edu.tr

*** Okul Müdür Yardımcısı, Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, hcbatmaz@hotmail.com

1989:14, Doğar, 1997:9). Yönetim, toplumsal bir teşkilattaki yaşamı yöneltme ve kontrol etme sürecidir. En etkili bir biçimde karar verme sürecini geliştirmek ve ayar etmektir (Doğar, 1997:9).

İnsanoğlunun varlığı ile birlikte, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için işbölümü yapma zorunluluğu da gündeme gelmiştir. İkel toplumlarda bile en basit şekli ile cinsiyet ayırımına dayalı bir işbölümü görölmektedir. Yerleşik hayata geçiş süreci ile ihtiyaçlar daha karmaşık hale gelmiş, bu da, işbölümüne dayalı çeşitli örgütlenmeleri ortaya çıkarmıştır. Bu örgütlenmelerden biri de, en geniş biçimi ile devlettir. Devlet, toplumun, kişilerin güvenliğini ve refahını sağlayıcı çeşitli hizmetler sunar. Devletlerin yönetim biçimleri vatandaşlarının katılımını sağlamada belirleyici rol oynamaktadır. Demokrasi ile yönetilen ülkelerde, vatandaşların katılımları da farklı biçimlerde olabilmektedir. Vatandaşların, sunulan bu hizmetlere çeşitli düzeylerde katılımı söz konusu olabileceği gibi, kendi güçlerini ve mali kaynaklarını birleştirerek, ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çeşitli örgütlenmelere de gidebilirler. Günümüzde, hükümetin dışında bu tür kuruluşların önemi, daha belirgin şekilde ortaya çıkmıştır. Toplumun öz gücü olarak da nitelendirebileceğimiz sivil toplum örgütlerinin incelenmesi, bu gücün daha etkin kullanılmasına da yardımcı olacaktır (Kars, 2002:1-3). Günümüzde bilgi toplumlarının en belirgin özelliklerinden biri de, devlete ait daha çok insanı değiştirmeye yönelik kar amacı gütmeyen örgütlerin oluşturduğu Sivil Toplum Örgütleridir. Sivil toplum; devlet-toplum ilişkilerinin karşılıklı bağımlılık bakış açısından görülmesiyle ilgili analitik ve çözümleyici (Erdoğan, 1998:16), aynı zamanda, devletin ve devlet otoritesinin dışındaki ekonomik ve toplumsal alanı nitelenmek için kullanılan (Yılmaz, 1998:86-89), birlikler, hissi bağıllık ve manevi yükümlülükleriyle ve böylece kimlikleriyle kökleşen bir bağıllık duyulan (Chandran, 1998:63-65), devletten özerk olmayı içeren ama ondan yabancılaşmayı zorunlu kılmayan (Sarıbay, 2000:58), bireysel özgürlüklerin ve temel hakların korunduğu, gönüllülük esasında örgütlenmenin asıl olduğu birlikler olarak nitelenmektedir (Neziroğlu, 1997:303; Sivil Toplum Kuruluşları Üç Sempozyum, 1998; Yıldırım; 2001:22). Ülkemizde toplumun çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile kurulmuş ve çalışmalarını devam ettiren, ulusal ve uluslararası, kuruluşu çok eski olan örgütler bulunmaktadır. Bu örgütler içerisinde sayılabilecek olan ASKF'ler de, Türkiye Amatör Spor Kulüpleri Konfederasyonuna bağlı olarak, spor alanında faaliyet göstermekte olan bir sivil toplum örgütüdür. ASKF'ler, gücünü kendi illerindeki spor kulüplerinden almaktadır. İllerdeki spor kulüpleri, kendi genel kurullarında seçtikleri ASKF delegeleri ile kendi illerindeki üst birliklerinin yöneticilerini belirlemektedirler. ASKF'ler de, her iki yılda bir yaptıkları Genel Kurullarıyla, kendisini seçen spor kulüplerine hesap vermektedir. Demokrasinin son derece sağlıklı uygulandığı bu sistemde, herkesin seçme ve seçilme hakkı bulunmaktadır. Tamamen gönüllü insanlardan oluşan ASKF yöneticileri, görev aldıkları süre içinde, Gençlik ve Spor İl Müdürlerimiz ile birlikte illerindeki sporun ilerlemesi uğraşını vermektedirler. Gönüllü kuruluş olmanın avantajıyla, illerindeki Vali, Belediye Başkanı ile diğer kamu ve özel kuruluşlarla işbirliği içinde, spor adına güzel şeyler üretmek çabasındadırlar (Anonim, 2004). Bu bilgiler ışığında, Spor Yönetimi alanındaki gelişimi sağlamak, değişim ve gelişime katkıda bulunmak ve spor alanında, “yönetime katılma” amacı ile hareket ettiği söylenebilecek olan gönüllü spor birliklerinin ve bu birlikler içerisinde önemli bir yere sahip olan, ASKF ve onun Yönetim Kurulu Üyelerinin yönetime katılmadaki amaçları ve bu katılımdaki beklentileri ile bu beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini tespit etmek, bu araştırmanın temelini teşkil etmektedir.

1.1. Sivil Toplum Kavramı

Sivil toplum, gönüllü, kendi kendini oluşturan, kendi desteklerine sahip, devletten özerk, özel alan ile devlet arasında aracı niteliğinde örgütlü bir sosyal yapıdır. Bu yapı, yasal düzen veya ortak kurallar dizisi gibi özgürlüklerin ve özerkliklerin güvencesi olan kurumsallaşmış bir temele oturmaktadır. Bu, hem devlet iktidarını sınırlayıcı hem de o iktidarı hukuka dayandığı sürece meşrulaştırıcı bir gücü taşımaktadır. Dolayısıyla, sivil toplum devletten özerk olmayı içermekte ama, ondan “yabancılaşmayı” zorunlu kılmamaktadır. Bir başka deyişle, sivil toplum devlet iktidarına karşı “dikkatli” ama “saygılıdır”. Modern sivil toplum yapısını yaratan dönüşüm süreci, belirli aşamalarla gerçekleşmektedir (Kars, 2002:5). Sivil Toplum, devlet-toplum ilişkilerinin karşılıklı bağımlılık bakış açısından görülmesiyle ilgili analitik ve çözümleyici bir kavramdır. Bu analitik yaklaşım, devlet açısından bakıldığında devletin toplumdan ayrı olduğunu ima etmekte ve sonuçlarını incelemektedir (Erdoğan, 1998:16). Aynı zamanda Sivil Toplum kavramı, devletin ve devlet otoritesinin dışındaki ekonomik ve toplumsal alanı nitelemek için kullanılan, kendi ilke ve kurallarına göre işleyen, otorite alanı dışında, kendi kendini düzenleyen, özerk alanları ifade etmek için de kullanılmaktadır. Diğer bir deyişle, devletin müdahalesi dışında birey ve grupların, kendi alanlarını düzenlemelerini ihtiva etmektedir. Diğer bir açıdan sivil toplum, birey ile devlet, toplum ile devlet arasındaki ilişkide, bireyin mi, yoksa devletin mi önde olduğu sorunu ile ilgilenmektedir (Yılmaz, 1998:86-89). Sivil toplum devletten ayırt edilmiş toplum olarak tasavvur eden Kolakowski, gerçekte bu ikisinin her zaman aynı olduğunu, ayırımın pratikteki bir ayırmadan ziyade, kavramsal düzeyde olduğunu belirtmektedir (Chandran, 1998:63).

1.2. Sivil Toplum Örgütleri

Sivil toplumu oluşturan unsurlara bakıldığında bunların belirli amaçlarla bir araya geldiklerini, işbirliği yaptıklarını ve belirli yapıları ve işleyişleri olduklarını görürüz. Yani bunların birer örgüt kimliği taşıdığı açıktır. Sivil toplum içinde inisiyatif grupları ve bazı platformların formal yapıları olmamakla birlikte bazı örgüt özelliklerini taşımaktadırlar. “Sivil toplum örgütleri; belirli bir mekan ve zamanda, bilgiye dayanarak teşhis edilen bir ihtiyacı ya da bir ihtiyaçlar demetini karşılamayı amaç edinen, kar amacı gütmeyen hizmet veren, böylece kamu yönetimine katılan kuruluşlardır” (Sivil Toplum Kuruluşları Üç Sempozyum, 1998:30). Sivil Toplum örgütleri ifadesiyle, aralarında derneklerin, vakıfların, meslek odaları ve baroların, sendikaların, kooperatif birliklerinin ve yurttaş girişimlerinin bulunduğu geniş bir sivil örgütlenme yelpazesi anlaşılmaktadır (Gönel, 1998:5). İngilizce’de NGO (non-governmental organization) adı ile tanımlanan kuruluşlara, Türkçe’de değişik isimler verilmektedir. Sivil toplum örgütleri, hükümet dışı kuruluşlar, gönüllü kuruluşlar ve üçüncü sektör, bu isimlendirmelerden bazılarıdır. Sivil toplum örgütleri, yapı, faaliyet ve tür açısından çok çeşitlilik göstermektedir. Bunlar arasında din, eğitim, hayır işleriyle uğraşan örgütler, bilimsel edebi örgütler, özel ve kamu vakıfları, çeşitli yurttaşların oluşturduğu cemiyetler (dernekler), sosyal yardım örgütleri, ticaret ve sanayi odaları, işçi, işveren, tarımsal vb örgütler yer almaktadır (TÜGİAD, 1997:3). Sivil toplum örgütleri; “Bir yığın veya kalabalıktan öte, sadece bir araya gelmiş bir grup niteliğinden çok, bir anlam ifade eden ve gelişen toplumsal şartlara göre, gerek dünyadaki, gerek Türkiye’deki değişime ayak uydurabilen, aktif, kendisini yenileyebilen, kendi konusunda en iyiyi yapmayı hedefleyen, geniş halk yığınlarını kendine çekmesini becerebilen, idareci ve basınla da işbirliğinde

bulunabilen, ama neden ses çıkardığını da akılcı bir biçimde izah edebilen kuruluşlardır (Neziroğlu, 1997:303). Sivil toplum örgütleri ihtisaslaşmış, atomize olmuş, işbölümünün yoğunlaşıp siyasal katılmanın arttığı, endüstrileşmiş toplumlarda yoğun olarak görülür. Çünkü bu tür toplumlarda toplumsal mobilite artmıştır. Sivil toplum örgütleri yalnızca işbölümü, ihtisaslaşma ve ekonomik gelişme sonucu çıkar farklılaşması yoğunlaşmış toplumlarda, farklı çıkarları siyasal yapıya taşıyan baskı grupları görevini yerine getirmekle kalmazlar. En az bunun kadar önemli bir diğer görevleri ise, modern toplumun en büyük hastalıklarından birini tedavi etmektir. Bu hastalık, kişilik krizinin yarattığı, yabancılaşmış bir dünyaya intibak problemidir (Yücekök, 1998:10).

1.3. Sivil Toplum Örgütlerinin Özellikleri

Sivil toplum örgütleri, doğan, gelişen, kendini koruyan ya da dağılan bir varlıktır ve bir tarihsel sürece sahiptirler. Sivil toplum örgütleri, bir sosyal yapıyı oluşturmada, kuruluştaki üyeler kendilerine düşen rolleri üstlenmekte, bu roller yerine getirilmeyince de kuruluş ortadan kalkabilmektedir. Aynı kuruluştaki kişiler, bölüştükleri ilişki içinde bir örgütlenmeye girerler. Kuruluşu, üyeler, grup yapısı, yönetim sistemi arasındaki karşılıklı ilişkiler örgüsü belirler. Sivil toplum örgütleri bazı ihtiyaçlara cevap vermek, belli amaçlara hizmet etmek için kurulurlar, çevreleriyle etkileşim sonucunda biçimlendikleri ve toplumsal ihtiyaçlardaki değişmelerin uzantısı olarak yeni amaçlar edinebilirler. Sivil toplum kuruluşları toplumun bütünü içinde yerleri ve toplumsal çevre koşulları çerçevesinde ele almakta fayda vardır. Bu örgütler hem toplumun siyasal, ekonomik ve sosyal koşullarından etkilenmekte, hem de toplumsal değişme bu kuruluşlara da yansımaktadır. Örgüt içi ilişkiler ve işbölümü mevcut olmakla beraber, kuruluştaki yer alan kişiler de önem arz etmektedir. Bunlar yalnızca üye aidatı verenler olduğu gibi, sadece adı olup kuruluştaki hiçbir fonksiyonu olmayan sırf kuruluşun prestij açısından katkısı olan kişiler de bulunmaktadır (Yıldırım, 2001:32,54).

Türkiye'deki sivil toplum örgütlerinin yetersizlik sebepleri, örgütlenme hakkında “anayasal ve yasal olarak getirilen sınırlamalarda aramak gerekir” denilmekle beraber, gönüllü kuruluşlara yeteri kadar ilginin olmaması, sadece siyasi ve hukuki sebeplere bağlı olmayıp, ülkenin toplumsal ve kültürel yanıyla da ilgilidir. Sivil toplum örgütleri bir yığın veya kalabalıktan öte, sadece bir araya gelmiş bir grup niteliğinden çok, bir anlam ifade eden ve gelişen toplumsal şartlara göre, gerek dünyadaki gerek Türkiye'deki değişime ayak uydurabilen, aktif, kendini yenileyebilen, kendi konusunda en iyi yapmayı hedefleyen, geniş halk yığınlarını kendine çekmesini becerebilen, idareci ve basınla işbirliğinde bulunabilen, bir olumsuzluk karşısında ses çıkarabilen, ama ses çıkardığını da akılcı bir biçimde izah edebilen kuruluşlardır. Halkın belli durumlar karşısında ses çıkarma, ortak noktalar etrafında toplanarak bir arada etkinlikte bulunma, topluma yararlı şeyler yapabilme, karar mercilerini etkileyebilme hakkı, temel bir haktır ve de sivil toplum örgütleri ile yerine getirilebilir (Nazlıoğlu, 1994).

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Literatür taraması incelendiğinde Türkiye'deki ASKF yönetim kurullarıyla ilgili herhangi bir çalışma olmadığı ve bu alan ile ilgili çalışma yapılmadığı görülmüştür. İlk olması sebebiyle bu araştırma ve bulguların, Türkiye'deki amatör sporu yönetenlerin profilini çıkarması ve yönetime katılım sebep ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini ortaya koyması bakımından spor alanındaki sivil toplum örgütlerinde yönetime katılmanın kuramsal

temellerine katkıda bulunacaktır. Bu bilgiler ışığında, spor yönetimi alanındaki gelişimi sağlamak, değişim ve gelişime katkıda bulunmak ve spor alanında, “yönetime katılma” amacı ile hareket ettiği söylenebilecek olan gönüllü spor birliklerinin ve bu birlikler içerisinde önemli bir yere sahip olan, ASKF ve onun Yönetim Kurulu Üyelerinin yönetime katılmadaki amaçları ve bu katılımdaki beklentileri ile bu beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini tespit etmek, bu araştırmanın temelini teşkil etmektedir.

3. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada, Amatör Spor Kulüpleri Federasyonu Yönetim Kurulu Üyelerinin Yönetime Katılmadaki amaçları, beklentileri ve bu beklentilerini gerçekleştirebilme düzeyleri araştırılmıştır. Araştırmanın evreni ve örnekleme, Türkiye'nin 74 ilindeki Amatör Spor Kulüpleri Federasyonu Yönetim Kurulu Üyeleridir. Tarama modeli ile yürütülen bu çalışmada, araştırmanın verilerini toplamak amacıyla, çeşitli görüşmeler yapılmış, mevcut durum ve problemler tespit edilmiş ve literatürler ışığında anket soruları hazırlanmıştır. Ön anket uygulaması yapılarak da, ankete son şekli verilmiştir. Anketler; pulları yapıştırılmış “geri dönüşüm” zarfları ile birlikte, Türkiye’de 74 İl merkezinde teşkilatı bulunan ASKF Başkanlıklarına, posta yolu ile gönderilmiştir. Toplam, 62 il ASKF Başkanlığı anketleri doldurarak geri dönüşümünü sağlamış ve 459 adet anket değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirme sonunda, faktör yük değeri düşük çıkan maddeler elendikten sonra, yeniden yapılan hesaplamada, anketin KMO değeri 0,85; Barlett testi 9416,078 ve Crombach Alpha güvenirlik katsayısı da 0,89 olarak hesaplanmıştır.

3.1. Verilerin Analizi

ASKF Yönetim Kurulu Üyelerinin görevlerindeki amaç ve beklentileri hakkındaki görüşleri, değişkenler dikkate alınmadan aritmetik ortalama ve standart sapma ile yorumlanmıştır. Üye görüşlerinin değişkenler dikkate alınarak farklılığın analizinde, Kruskal-Wallis Varyans Analizi ve devamında Posthoc olarak LSD ve Tamhane Testleri kullanılmıştır. Veriler çözümlenirken, yüzde, frekans ve korelasyon kullanılmıştır. Veriler ölçümle elde edilmediği için, Nonparametrik Test kullanılmıştır. Değişkenler arasında ilişkiyi belirlemek için de, Spearman Rank korelasyon testi kullanılmıştır. İstatistik analizlerin yapımında, SPSS 12.0 for Windows paket programından yararlanılmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan Amatör Spor Kulübü Federasyonu yönetim kurulu üyelerine ait kişisel verilere, bu üyelerin yönetime katılımdaki beklentilerini gerçekleştirebilme derecelerinin dağılımına ve bu beklentileri gerçekleştirebilme derecelerinin görev türlerine göre dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 1. Amatör Spor Kulübü Federasyonu Yönetim Kurulu Üyelerine Ait Kişisel ve Betimsel Bilgiler

Değişken	Dağılım		
	f	%	
CİNSİYET	Kız	4	0.9
	Erkek	455	99.1
	TOPLAM	459	100
MESLEK	İşçi	95	20.6
	Memur	182	39.7
	Serbest	182	39.7

	TOPLAM	459	100
GÖREV	Genel Başkan ve Genel Bşk. Yrd.	126	27.5
	Sekreter (Genel Sekreter, Mali Sekreter, Örgütlenme Sekreteri ve Eğitim Sekreteri)	198	43.1
	Üye	135	29.4
	TOPLAM	459	100
	YAŞ	18-29	5
30-39		106	23.1
40-49		247	53.8
50-59		95	20.7
Diğer		6	1.3
TOPLAM		459	100
İLGİ DURUMU	Amatör Kulüpler Bünyesinde Spor Yapma	335	58.6
	Profesyonel Kulüpler Bünyesinde Spor Yapma	33	5.9
	Arkadaş Grupları İçinde Spor Yapma	100	17.5
	Okul Takımları Bünyesinde Spor Yapma	51	8.9
	Diğer	52	9.1
	TOPLAM	459	100
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul	27	5.9
	Ortaokul	50	10.9
	Lise	234	51.0
	Üniversite	142	30.9
	Lisansüstü	6	1.3
	TOPLAM	459	100

f: Frekans, %: Yüzde

Tablo 1’de görüldüğü gibi bu araştırmaya katılan yönetim kurulu üyelerinin 455’i (%99,1), bay, 4’ü ise (%0,9), bayan üyelerden oluşmaktadır. ASKF yönetim kurulu üyelerinin cinsiyet durumuna bakıldığında, bayanların çok az sayıda görev aldığı görülmektedir.

Meslek değişkenine göre araştırmaya katılan üyelerin, 95’i (%20,6) işçi, 182’si (%39,7) memur ve 182’si de (%39,7), serbest meslekle uğraşmaktadır. Üyelerin yaklaşık %60’ının işçi ve memurlardan oluştuğu görülmektedir.

Yönetim Kurulundaki görev değişkenine göre araştırmaya katılan üyelerin, 126’sı (%27,5) genel başkan ve genel başkan yardımcısı ve 198’i de (%43,1) sekreter olarak görev yapmaktadır.

Yaş değişkenine göre araştırmaya katılan üyelerin, 5’i (%1,1) 18-29 yaş aralığında, 106’sı (%23,1) 30-39 yaş aralığında, 247’si (%53,8) 40-49 yaş aralığında, 95’i (%20,7) 50-59 yaş aralığında ve 6’sının da (%1,3) diğer yaş grubu aralığında olduğu görülmektedir. Anketi cevaplayan ASKF yönetim kurulu üyelerinin yaş durumuna bakıldığında, anketi cevaplayanların yaklaşık %80’inin 40 yaşın üzerindeki kişilerden oluştuğu görülmektedir.

Daha önce spora olan ilgi durumu değişkenine göre araştırmaya katılan üyelerin, 335’i (%58,6) amatör kulüpler bünyesinde spor yaptığını, 33’ü (%5,9) profesyonel kulüpler bünyesinde spor yaptığını, 100’ü (%17,5) arkadaş grupları içinde spor yaptığını ve 42’si de (%9,1) diğer gruplarda spor yaptığını belirtmişlerdir.

Öğrenim durumu değişkenine göre araştırmaya katılan üyelerin, 27’si (%5,9) ilkokul, 50’si (%10,9) ortaokul, 50’si (%10,9) lise, 234’ü (%51,0) üniversite mezunu olduğu ve 6’sının da (%1,3) lisansüstü eğitim aldığı görülmektedir. ASKF’lerde yönetimde yer alanların yaklaşık %70’inin üniversite eğitimi almamış oldukları görülmektedir.

Tablo 2. ASKF Yönetim Kurulu Üyelerinin Yönetime Katılımındaki Beklentilerini Gerçekleştirebilme Dereceleri Dağılımı

Madde No	Düzye Dağılım	Pek çok	Çok	Orta	Az	Pek az	TOPLAM	\bar{X}	S
1	%	20.5	24.0	20.0	9.8	25.7	100	3.03	1.47
	f	94	110	92	45	118	459		
2	%	14.2	32.2	39.0	9.4	5.2	100	3.40	1.01
	f	65	148	179	43	24	459		
3	%	29.0	40.7	24.6	5.0	0.7	100	3.92	0.88
	f	133	187	113	23	3	459		
4	%	31.4	44.9	19.6	3.0	1.1	100	4.02	0.85
	f	144	206	90	14	5	459		
5	%	9.4	13.9	18.1	16.1	42.5	100	2.31	1.38
	f	43	64	83	74	195	459		
6	%	25.9	47.1	22.4	2.9	1.7	100	3.92	0.86
	f	119	216	103	13	8	459		
7	%	32.0	39.2	22.9	3.5	2.4	100	3.94	0.95
	f	147	180	105	16	11	459		
8	%	24.9	34.6	30.5	8.7	1.3	100	3.72	0.97
	f	114	159	140	40	6	459		
9	%	34.9	36.8	23.1	3.9	1.3	100	4.00	0.92
	f	160	169	106	18	6	459		
10	%	27.0	46.6	20.3	4.1	2.0	100	3.92	0.90
	f	124	214	93	19	9	459		
11	%	27.0	36.8	27.2	5.1	3.9	100	3.78	1.02
	f	124	169	125	23	18	459		
12	%	10.9	15.0	13.5	15.0	45.6	100	2,31	1,44
	f	50	69	62	69	209	459		
13	%	24.2	34.9	28.5	7.0	5.4	100	3.65	1.08
	f	111	160	131	32	25	459		
14	%	10.5	17.0	13.3	17.6	41.6	100	2.37	1.42
	f	48	78	61	81	191	459		
15	%	18.1	37.9	24.6	13.3	6.1	100	3.48	1.11
	f	83	174	113	61	28	459		
16	%	29.8	38.8	25.0	4.4	2.0	100	3.90	0.94
	f	137	178	115	20	9	459		
17	%	29.2	30.9	32.2	5.9	1.8	100	3.80	0.98
	f	134	142	148	27	8	459		

\bar{x} : Aritmetik Ortalama; S: Standart Sapma

Madde 1’de, üyelerin, “Üyesi bulunulan kulübün menfaatlerini koruyabilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, orta seviye olan “Orta” derecesiyle ($\bar{x}=3.03$) belirttikleri görülmektedir.

Madde 2’de, üyelerin, “Sosyal statüde değişme meydana getirebilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, orta seviye olan “Orta” derecesiyle ($\bar{x}=3.40$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 3’de, üyelerin, “Sosyal çevreye faydalı olabilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, üst seviye olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=3.92$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 4’de, üyelerin yönetime girerkenki amaç ve beklentileri içerisinde üst düzeyde yer alan, “ASKF’yi spor teşkilatları içerisinde daha etkin bir duruma getirebilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini de yine, üst seviye olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=4.02$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 5’de, üyelerin, “ASKF Yönetim Kurulunda yer almış olmanın siyasi konuma olan etkisini arttırabilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, alt seviye olan “Az” derecesiyle ($\bar{x}=2.31$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 6’de, üyelerin, “Spora olan kişisel ilgiyi daha da arttırabilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, üst seviye olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=3.92$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 7’de, üyelerin, “Sivil inisiyatif ve demokratik katılım unsuru olarak sivil toplum örgütlerinin etkinliği içerisinde ASKF’yi etkin bir sivil inisiyatif konumuna getirebilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, üst seviye olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=3.94$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 8’de, üyelerin, “ASKF’nin yerel yönetimler üzerindeki etkinliğini arttırabilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, üst seviye olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=3.72$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 9’da, üyelerin, “Kulüplerin haksızlıklara uğramasını engelleyebilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, üst seviye olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=4.00$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 10’da, üyelerin, “İlde spor organizasyonlarının yapılabilmesini sağlayabilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, üst seviye olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=3.92$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 11’de, üyelerin, “Sporu sevdirme ve ASKF’nin sadece futbolda değil diğer dallarda da etkinliğini arttırabilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, üst seviye olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=3.78$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 12’de, üyelerin, “Sempatizanı olunan siyasi kuruluşa veya kişilere destek sağlayabilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, alt seviye olan “Az” derecesiyle ($\bar{x}=2.31$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 13’de, üyelerin, “İldeki diğer spor örgütlerinin koordinasyonunu ASKF aracılığıyla sağlayabilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, üst seviye olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=3.65$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 14’de, üyelerin, “Çalışılan kurumdaki iş yükünden kurtulabilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, alt seviye olan “Az” derecesiyle ($\bar{x}=2.37$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 15’de, üyelerin, “Sporcuların sosyal ilişkilerini geliştirebilmeye yönelik çalışmalar yapabilmeye” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, üst seviye olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=3.48$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir. Yapılan bu çalışmaların niteliği ve etkililiği de bu alanda yapılabilecek bir başka çalışma konusu olarak düşünülebilir.

Madde 16’da, üyelerin, “ASKF’nin medya ile ilişkilerini geliştirebilmek ve ASKF’nin etkinliğini medya aracılığıyla daha da arttırabilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, üst seviye olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=3.90$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 17’de, üyelerin, “Kulüplerin genel yapılarında iyileştirme sağlayabilme” amaç ve beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini, üst seviye olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=3.80$) gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Tablo 3. ASKF Yönetim Kurulu Üyelerinin Yönetime Katılımındaki Beklentilerini Gerçekleştirebilme Derecelerinin Görev Türlerine Göre Dağılımı

Madde No	Başkan ve Bşk. Yrd. (N=126) (a)		Sekreterler (N=198) (b)		Üyeler (N=135) (c)		P
	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S	
1	2.98	1.40	3.03	1.55	3.08	1.44	-
2	3.33	0.93	3.50	1.06	3.34	1.00	-
3	3.85	0.82	4.00	0.92	3.88	0.90	-
4	3.99 ^{ab}	0.80	4.14 ^a	0.82	3.87 ^b	0.91	*
5	2.37	1.33	2.32	1.43	2.24	1.35	-
6	3.76 ^b	0.95	4.04 ^a	0.80	3.90 ^{ab}	0.84	*
7	3.93	0.82	4.01	1.01	3.87	0.96	-
8	3.52 ^b	0.96	3.90 ^a	0.97	3.66 ^{ab}	0.93	**
9	3.93 ^{ab}	0.85	4.12 ^a	0.92	3.89 ^b	0.99	*
10	3.91	0.89	4.00	0.90	3.82	0.89	-
11	3.88	0.96	3.80	1.05	3.65	1.03	-
12	2.37	1.44	2.37	1.47	2.14	1.40	-
13	3.76	0.95	3.66	1.11	3.53	1.15	-
14	2.46 ^a	1.37	2.47 ^a	1.51	2.11 ^b	1.32	*
15	3.57 ^{ab}	1.06	3.58 ^a	1.10	3.25 ^b	1.15	*
16	3.91 ^{ab}	0.81	4.07 ^a	0.89	3.63 ^b	1.06	**
17	3.78 ^{ab}	1.00	3.93 ^a	0.99	3.60 ^b	0.92	**

- : P>0.05, * : P<0.05, ** : P<0.01

a,b: Aynı satırda farklı harfleri içeren grup ortalamaları arası farklar önemlidir.

Madde 4’de, “ASKF’yi spor teşkilatları içerisinde daha etkin bir duruma getirebilme” maddesi, Sekreterler (genel sekreter, örgütlenme sekreteri, mali sekreter, eğitim sekreteri vb. gibi) tarafından üst düzey olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=4.14$) benimsenmiştir. Bu maddeye yönelik üye görüşleri arasında, görev değişkenine göre anlamlı bir fark vardır [$p<0.05$]. Sekreterlerin bu amaç ve beklentilerini diğer üyelere göre daha fazla gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 6’da, “Spora olan kişisel ilgiyi daha da arttırabilme” maddesi, Sekreterler (genel sekreter, örgütlenme sekreteri, mali sekreter, eğitim sekreteri vb. gibi) tarafından üst düzey olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=4.04$) benimsenmiştir. Bu maddeye yönelik üye görüşleri arasında, görev değişkenine göre anlamlı bir fark vardır [$p<0.05$]. Sekreterlerin Bu amaç ve beklentilerini Başkan ve Başkan Yardımcılarına oranla daha fazla gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 8’de, “ASKF’nin Yerel Yönetimler üzerindeki etkinliğini arttırabilme” maddesi, Sekreterler (genel sekreter, örgütlenme sekreteri, mali sekreter, eğitim sekreteri vb. gibi) tarafından üst düzey olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=3.90$) benimsenmiştir. Bu maddeye yönelik üye görüşleri arasında, görev değişkenine göre anlamlı bir fark vardır [$p<0.01$]. Sekreterlerin bu amaç ve beklentilerini Başkan ve Başkan Yardımcılarına oranla daha fazla gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 9’da, “Kulüplerin haksızlıklara uğramasını engelleyebilme” maddesi, Sekreterler (genel sekreter, örgütlenme sekreteri, mali sekreter, eğitim sekreteri vb. gibi) tarafından üst düzey olan “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=4.12$) benimsenmiştir. Bu maddeye yönelik üye görüşleri arasında, görev değişkenine göre anlamlı bir fark vardır [$p<0.05$]. Sekreterlerin bu amaç ve beklentilerini üyelere oranla daha fazla gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 14’de, “Çalışılan kurumdaki iş yükünden kurtulabilme” maddesi, Sekreterler (genel sekreter, örgütlenme sekreteri, mali sekreter, eğitim sekreteri vb. gibi) tarafından alt düzey olan “Az” derecesiyle ($\bar{x}=2.47$) benimsenmiştir. Bu maddeye yönelik üye görüşleri arasında, görev değişkenine göre anlamlı bir fark vardır [$p<0.05$].

Madde 15’de, “Sporcuların sosyal ilişkilerini geliştirebilmeye yönelik çalışmalar yapabilme” maddesi, Sekreterler (genel sekreter, örgütlenme sekreteri, mali sekreter, eğitim sekreteri vb. gibi) tarafından “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=3.58$) benimsenmiştir. Bu maddeye yönelik üye görüşleri arasında, görev değişkenine göre anlamlı bir fark vardır [$p<0.05$]. Sekreterlerin bu amaç ve beklentilerini üyelere oranla daha fazla gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 16’da, “ASKF’nin medya ile ilişkilerini geliştirebilmek ve ASKF’nin etkinliğini medya aracılığıyla daha da arttırabilme” maddesi, Sekreterler (genel sekreter, örgütlenme sekreteri, mali sekreter, eğitim sekreteri vb. gibi) tarafından “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=4.07$) benimsenmiştir. Bu maddeye yönelik üye görüşleri arasında, görev değişkenine göre anlamlı bir fark vardır [$p<0.01$]. Sekreterlerin bu amaç ve beklentilerini üyelere oranla daha fazla gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

Madde 17’de, “Kulüplerin genel yapılarında iyileştirme sağlayabilme” maddesi, Sekreterler (genel sekreter, örgütlenme sekreteri, mali sekreter, eğitim sekreteri vb. gibi) tarafından “Çok” derecesiyle ($\bar{x}=3.93$) benimsenmiştir. Bu maddeye yönelik üye görüşleri arasında, görev değişkenine göre anlamlı bir fark vardır [$p<0.01$]. Sekreterlerin bu amaç ve beklentilerini diğer üyelere oranla daha fazla gerçekleştirebildikleri görülmektedir.

5. SONUÇ

Verilen literatür bilgileri ışığında, Spor Yönetimi alanındaki gelişimi sağlamak, değişim ve gelişime katkıda bulunmak ve Spor alanında, “yönetime katılma” amacıyla olduğu söylenebilecek olan gönüllü spor birliklerinin ve bu birlikler içerisinde önemli bir yere sahip olan, Amatör Spor Kulüpleri Federasyonları (ASKF) ve onun Yönetim Kurulu Üyelerinin, yönetime katılmadaki amaçları ve bu katılımdaki beklentileri ile bu beklentilerini gerçekleştirebilme düzeylerini tespit edebilme, araştırmamızın temelini teşkil etmektedir.

Ankette yer alan, 4, 9, 14, 15, 16 ve 17. maddelere bakıldığında; sekreterler(genel sekreter, mali sekreter, örgütlenme sekreteri, eğitim sekreteri vb.) ile üyeler arasında, 6, 8. maddelerde de sekreterler ile başkanlar ve başkan yardımcılar arasında görev değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Birey STÖ içinde yer alırken, doğal olarak STÖ’nün amaçlarını yerine getirmek için çeşitli aktiviteler içinde bulunurken, kendisine özel amaçları da olması gayet doğaldır. Bireyin gönüllü çalışmalar yaparak manevi bir rahatlama ve tatmin duygusu kazanmak, topluma ilgilendiği sorun hakkında duyuru yaparak vatandaşlık sorumluluklarını daha kolay yerine getirmek gibi amaçları olabileceği gibi, içinde bulunduğu topluluk içinde saygın bir konumda olmak, yetki sahibi olmak, yönetici olmak gibi çok daha özel amaçları da olabilir. Burada dikkat edilmesi gereken en hassas nokta bireylerin kendi kişisel amaçlarını gerçekleştirmek adına, içinde buldukları STÖ’nün amaçlarını saptırmamalarıdır. STÖ’ler, amaçlarını kurulumla tespit etmektedirler. Bu amaçlar kümesi değişmez kurallar olmamalı, aksine toplumun göstermiş olduğu dinamikler dikkate alınarak yeniden tanımlanmalıdır. Eğer kurulumla ele alınan amaçlar toplumda sorun olmaktan çıkmışsa, STÖ ya kendi varlığını sonlandırır ya da kendisine yeni amaçlar tanımlarlar. Örgütsel amaçların örgüte üye olanlar ve onların gönüllüleri ile toplum tarafından nasıl algılandığı da, önemli noktalardan biridir. Örgütsel amaçlar, herkes tarafından aynı şekilde anlaşılacak kadar net biçimde tanımlanmış olmalıdır (Kars, 2002:11). ASKF Yönetim Kurulu Üye görüşlerinin görev türlerine göre dağılımına bakıldığında, genelde, sekreterler ile başkan ve başkan yardımcılarının görüşleri arasında bir paralellik, sekreterler ile üye görüşleri arasında ise bir çelişki göze çarpmaktadır. Bu farklılık Başkanlara daha yakın olan veya aktif katılımı daha fazla olan görevlerdeki bireylerin, ASKF yönetimine katılmadaki amaç ve beklentilerini daha fazla gerçekleştirebildiği şeklinde yorumlanabilir. ASKF’lerin de spor alanında etkili bir STÖ olarak spor politikaları, yerel yönetimler, politik iktidar vb. kitleler üzerinde baskı grubu oluşturarak spor alanında daha iyi ve etkili hizmetler verebilmesi için; yönetimde yer alan üyelerin %51.0’ının (Tablo 1) lise mezunu bireylerden oluştuğu dikkate alınır, gerek eğitim seviyelerinin gerekse bilimsel bilgi ve birikimlerinin de artırılabilmesi için, gerekli çalışmaların ilgili kurumlarla işbirliği içerisinde (Üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulları, Eğitim Fakültelerinin Yöneticilikle ilgili Anabilim Dalları, GSGM’nin açacağı eğitim seminerleri vb. gibi) yapılması gerektiği düşünülebilir.

Her spor örgütü, Yönetim Kurulu Üyelerinin, farklı birikim, tecrübe ve kişiliklerinden maksimum oranda faydalanabilmeli, yine her spor örgütü Yönetim Kurulu üyesinin, örgütsel amaçların dışına çıkmayacak ve örgütsel amaçlara ulaşılmasına engel olunmayacak bir biçimde, bireysel amaçlarına da ulaşmalarına imkan verecek zemin oluşturulabilmelidir. Bireyin, spor örgütü yönetiminde yer almış olmasının hazzını yaşayarak, daha da verimli olmasının sağlanması, spor örgütü yönetimlerinde yer alabilmeyi daha da cazip hale getirebileceği gibi, Yönetim Kurulu Üyelerinin, daha aktif olarak yönetime katılmaları sağlanmalıdır. Yönetim Kurulu Üyelerinin, alınan kararlara tam anlamıyla katılmaları, spor alanındaki gelişime taban ve kaynak oluşturmaya çalışan spor örgütlerinin, toplumda daha fazla kabul görmelerini, yerel ve politik iktidarın organlarını oluşturan kuruluşlarının üzerinde, spor alanındaki politikalarda daha fazla etkili olmasını sağlayabileceği gibi bu katılımın bireysel ve kurumsal anlamda çok yönlü olarak gerçekleşmesi, demokratik toplumun oluşmasına katkıda bulunacağı gibi sporun demokratik gelişimini de olumlu yönde etkileyebileceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Başaran, İ. E. (1989).** Yönetim. Gül Yayınevi, Ankara.
- Chandran, K. (1998).** İslam-Demokrasi ve Sivil Toplum Çev. B. Seçilmişoğlu-Eyüp Köktaş, Türkiye Günlüğü, Sayı 53, Ankara.
- Doğar, Y. (1997).** Türkiye’de Spor Yönetimi, Öz Akdeniz Ofset, Malatya.
- Erdoğan, M. (1998).** Sivil Toplum, Bir Kavramın Anatomisi, Liberal Düşünce Dergisi Sayı 10-11, Ankara.
- Gönel, A. (1998).** Önde Gelen Sivil Toplum Kuruluşları Araştırma Raporu. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kars, Ö. (2002).** Ankara’daki Eğitim, Sağlık ve Sosyal Hizmetler Alanlarında Faaliyet Gösteren Vakıf ve Derneklerin Örgütsel Analizi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Nazlıoğlu, M. D. (1994).** Gönüllü Kuruluşların Toplumdaki Yeri. Gönüllü Kuruluşlar Toplantısı. (Rapor/ 22.02.1994), Ankara.
- Neziroğlu, İ. (1997).** Askeri Müdahaleler ve Birey Özürlü S.T.Ö. Yeni Türkiye Dergisi Sayı 18, Sivil Toplum Özel Sayısı. Kasım - Aralık, Ankara.
- Sarıbay, A. Y. (2000).** Kamusal Alan Diyalojik Demokrasi Sivil İtiraz. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Sivil Toplum Kuruluşları Üç Sempozyum. (1998).** Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.
- Tortop, N., İsbir, E.G., Aykaç, B. (1993).** Yönetim Bilimi. Yargı Yayınları, Ankara.
- TÜGİAD. (1997).** 2000’li Yıllara Doğru Türkiye’nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar: 21. Sivil Toplum Örgütleri, İstanbul.

Yıldırım, A. (2001). Sosyal Bütünleşme Açısından S. T. Ö. (Isparta Uygulaması), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Yılmaz, A. (1998). Sivil Toplum - Demokrasi ve Türkiye. Yeni Türkiye. Sayı 18, İstanbul.

Yücekök, N. A. (1998). 19.Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Günümüz Türkiyesinde Sivil Toplum Kuruluşları ve Siyaset Sosyolojisi İlişkisi. Tanzimattan Günümüze İstanbulda STK'lar, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

İnternet Kaynakları

www.taskk.com Erişim Tarihi: 21.05.2004.